

Woody Guthrie: antyfaszystowski bohater muzyki folk

STEVE SILVER

„Woody Guthrie jest autentycznym bohaterem muzyki folk” – to jedna z pośmiertnych pochwał, którą można znaleźć we wpisie do Rock and Roll Hall of Fame¹ (Rockandrollowy Panteon Sławy).

Choć wkład Woody’ego do muzyki folk nie budzi wątpliwości, jego wkład do walki z faszyzmem i rasizmem, którą uważał za część szerszej walki o prawa ludzi pracujących, jest znany o wiele mniej. Antyfaszystowskie piosenki, które Guthrie nagrał w czasie wojny, nie zostały nigdy wydane, jedynie niektóre z nich ukazały się ostatnio – ponad 50 lat później.

Jest rzeczą powszechnie wiadomą, że Guthrie wywarł wpływ na wielu piosenkarzy. Najbardziej znanym z nich jest niewątpliwie Bob Dylan, który naśladował go i złożył hołd w utworze „Song to Woody Guthrie” („Pieśń na cześć Woody’ego Guthrie”). Muzyka Guthrie’ego podbiła niedawno kolejne pokolenia wraz z wydaniem przez Billy’ego Bragga & Wilco albumu „Mermaid Avenue” („Ulica Syren”). We wcześniej niesłyszane teksty wstąpiło nowe życie.

Woodrow Wilson Guthrie urodził się w Okemah w stanie Oklahoma 14 lipca 1912 roku. Jego rodzinie powodziło się stosunkowo dobrze. Ojciec, Charles, był kowbojem, spekulantem ziemskim i lokalnym politykiem. W pewnym momencie los

przesłał mu sprzyjać i zbankrutował. Od wczesnego dzieciństwa życie Woody’ego naznaczone było tragedią: śmierć starszej siostry – Clary w pożarze i umieszczenie w zakładzie matki, Nory, zniszczyły rodzinę i dom.

Na przełomie wieków Okemah było miastem boomu naftowego. Kiedy prosperity się załamała i nadszedł Wielki Kryzys, niespełna dwudziestoletni Guthrie wyjechał do Teksasu, gdzie poślubił Mary Jennings. Mieli troje dzieci: Gwen, Sue i Billa. Rozpoczął swoją karierę muzyczną od założenia – wraz ze szwagrem Mattem Jenningsem i Clusterem Bakerem – zespołu Corn Cob Trio. W 1935 roku z trudnością wiązał koniec z końcem, a burza piaszkowa, która przeszła przez Wielkie Równiny, zmusiła go do przeprowadzki w poszukiwaniu pracy. Podobnie jak miliony innych okies dotarł do Kalifornii. Tysiące bezrobotnych rodzin wyruszały wtedy w drogę i obraży tej ciężkiej wędrowki Guthrie wyśpiewał w utworach z cyklu „Dust Bowl Ballads” („Ballady miski piachu”) – należącego do jego najbardziej popularnych nagrań. Migrujący robotnicy zostali ochrzczeni „uchodźcami miski piachu” – którym to określeniem pieśniarz szczerze gardził. Przed wykonaniem swojej piosenki pod tym tytułem zwykł mawiać: „Wiecie, są różne typy uchodźców. Są ludzie, którzy zmuszeni zostali szukać azylu pod wiaduktem, bo nie mają gdzie się podziać i są też tacy, którzy swój azyl mają w urzędzie publicznym”. Wrogość w stosunku do migrujących robotników oraz ich bezwzględny wyzysk, których Woody był świadkiem, wywarły na nim głębokie wrażenie.

Udanie łączył życie osobiste i karierę. Śpiewał o sprawiedliwości społecznej w kalifornijskich i meksykańskich stacjach radio-

wych ze swą muzyczną partnerką – Maxine Crissman. Utwory Guthrie’ego stały się w szybkim tempie sławne w Kalifornii, ale trawił go niepokój i w 1939 roku przeprowadził się do Nowego Jorku. Zaczepił się u swego przyjaciela Willa Gera (grał on później Dziadka Waltona w znanym amerykańskim serialu telewizyjnym „Waltonowie”) i wpadł w ramiona lewicy i jej tętniącej sceny muzycznej. Woody zaprzyjaźnił się między innymi z Huddiem Ledbetterem (właśc. Leadbelly), Cisco Houstonem, Burlem Ives, Petem Seegerem, Sonny Terryem, Brownie McGhee, Josem Whitem, Millard Lampell, Bess Hawes i Sis Cunningham. Wszyscy śpiewali w różnych konstelacjach na imprezach wspierających postępowe siły polityczne w ówczesnej Ameryce. Guthrie śpiewał wraz z Willem Geerem na zjazdach i spotkaniach poparcia dla Partii Komunistycznej, a nawet napisał felieton do jej gazety „The Daily Worker” („Robotnik Codzienny”). Po latach zapytany, czy należał do partii, odpowiedział: „Niekoniecznie jestem komunistą, ale jestem czerwoną, odkąd pamiętam”. Działo się to w okresie, kiedy Woody skomponował prawdziwy klasyk, który dotarł daleko poza granice Ameryki – utwór „Union Maid” („Służąca związków”).

W 1940 roku Woody nagrywał dla Alana Lomaxa w Bibliotece Kongresu, a przez następne dziesięciolecie dla Mose’a Ascha w „Folkway Records”. Podczas gdy Europa znajdowała się w uścisku faszyzmu, Woody atakował domorosłych faszystów w USA i ruch **America First Charlesa Lindbergha**. Piosenkę pod tytułem „Lindbergh” zakończył następującymi słowami:

*„I powiem wam robotnicy,
Nim odbierzecie wypłatę,
Mówią, że Ameryka pierwsza,
A myślą o niej na ostatek”.*

W 1941 roku Woody podróżował do Portland i Oregonu, by zdobyć wsparcie dla wyjątkowo ambitnego projektu elektryfikacji biednych obszarów wiejskich. Kierująca nim Bonneville Power Administration, która poprzez ogólną subskrypcję zbierała fundusze na realizację planu ujarznienia rzeki Colorado, zatrudniła nawet Guthrie’ego na miesiąc, by nagrał kilka odpowiednich piosenek. Ten wywiązał się z zadania bezbłędnie, celnie oddając w tekstach fantastyczny widok tamy Grand Coulee Dam oraz wizje korzyści, jakie elektryczność przyniesie wiejskim terenom północnego Zachodu. Nagrania Guthrie’ego odtwarzane były na zebraniach i zjazdach, podczas których mieszkańcy wsi kupowali obligacje finansujące doprowadzenie linii elektrycznych do ich domów.

Na początku lat 40. Guthrie śpiewał liczne antyfaszystowskie piosenki – szczególnie z The Almanach Singers. I już wtedy w utworze „Round and Round Hitler's Grave” („Wokół grobu Hitlera”) przewidział upadek faszyzmu. Także Woody'emu przypisuje się autorstwo zwrotki w innej sztandarowej piosence Almanachów:

„Mussolini nie potrwa długo
I powiem wam dlaczego,
Posolimy jego szynkę
I powiesimy do wyschnięcia”.

W 1942 roku w dzień po nadaniu tego utworu w audycji radiowej „This is War” („To jest wojna”) jedna z nowojorskich gazet zamieściła artykuł zatytułowany: „Komunistyczni piosenkarze próbują infiltrować radio”. Pete Seeger, inna kluczowa postać The Almanach Singers, powiedział, że była to ostatnia audycja radiowa, w której zaoferowano udział zespołowi, gdyż większość muzyków poszła na wojnę. W latach późniejszych Seeger i pozostali członkowie grupy utworzyli The Weavers – najślawniejszy i najbardziej wpływowy amerykański band folkowy w tamtych czasach.

Guthrie służył zarówno w armii, jak też we flocie handlowej, gdzie zaciągał się kilkakrotnie wraz ze swymi przyjaciółmi – Cisco Houstonem i Jimmem Longhi. Podczas rejsów zwykł śpiewać załogom na statkach i miał na tym tle sporo problemów z urzędnikami zatrudniających go armatorów, gdyż odmawiał występowania jedynie dla białych. Cechą charakterystyczną Woody'ego było to, że zawsze zmieniał teksty w starych utworach, tak by pasowały do aktualnej sytuacji. Przerobił jedną z ballad z cyklu „Miski piasku”, pt. „So Long it's Been Good to Know You (Dusty old Dust)” i nadał jej wydźwięk antyfaszystowski:

„Wylądowałem gdzieś w walkach na brzegu
Z dziesięcioma milionami takich jak ja,
Gdy ścigaliśmy tę Super Rasę.

W pościgu śpiewaliśmy refren ten –
Jak dobrze było tak długo was znać...”.

Woody'ego zainspirowała historia Ludmiły Pawliczenko – kobiety porucznika w Armii Czerwonej, która zastrzeliła ponad 300 nazistów, dzięki czemu została powitana jak bohaterka podczas wizyty w USA. Złożył jej wtedy prawdziwy hołd w utworze „Miss Pavlichenko”:

„W górach i kanionach cicha jak sarna.
Głęboko w lasach bez cienia strachu
Podnosisz wzrok i nadchodzi Szwab.
Trzystu nazistów pada na twarz”.

Po pracy nad radiowym show „Back Where I Come From” („Z powrotem tam, skąd pochodzę”) dla stacji CBS Woody napisał swoją na wpół autobiograficzną relację z lat Miski Piasku zatytułowaną „Bound for Glory” („Zmuszony do chwały”). Powstała w 1943 roku książka opowiada o wspólnych podróżach z przyjaciółmi przez Stany Zjednoczone w wagonie towarowym, autostopem i na piechotę.

Ameryka była w tamtym czasie w okresie wielkiego pobudzenia patriotycznego związanego z przystąpieniem do wojny. Jednak hipokryzja rzeczywistości rasowej segregacji, zgodnie z prawami Jim Crow², przy jednoczesnej propagandzie wojennej, mającej mobilizować i łączyć wielorasowe społeczeństwo USA do walki o wspólne idee, została obnażona i uwypuklona przez historię Isaaca Woodwarda. Woody przedstawił w nowym tekście, śpiewanym na melodii „The Great Dust Storm” („Wielka burza piaskowa”) szokujące losy tego czarnoskórego żołnierza, który w kilka godzin po otrzymaniu zaszczytnej odprawy w Atlancie w stanie Georgia, został tak ciężko pobity przez rasistowskich gliniarzy, że stracił wzrok. O „Blinding of Isaac Woodward” („Oślepienie Isaaka Woodwarda”), Woody opowiedział później: „Któżś wieczoru śpiewałem tę piosenkę na stadionie Lewisohn dla jakichś 36.000 ludzi i dostałem największe okłaski w całym swoim życiu... Stworzyłem tę balladę, bo będziemy potrzebowali mnóstwo piosenek takich jak ta, zanim wygramy walkę o równość rasową w naszych wielkich wolnych Stanach Zjednoczonych.”

Małżeństwo Woody'ego z Mary rozpadło się w czasie wojny. Potem związał się z młodą tancerką – Marjorie Mazia. Pobrali się w 1946 roku i mieli czworo dzieci: Cathy, która zginęła w wieku czterech lat w tragicznym wypadku, oraz Arlo, Joaly i Norę. W tym okresie komponował piosenki dla najmłodszych; zdobyły powszechne uznanie i nadal są słuchane i śpiewane, zwłaszcza w USA.

W drugiej połowie lat 40. zdrowie Woody'ego zaczęło się pogarszać, ale nie przestał pisać nowych piosenek. Jedną z nich, wyróżniającą się z całej reszty, powstała po tym, kiedy na początku 1948 roku przeczytał o katastrofie samolotu deportującego do Meksyku nielegalnych robotników rolnych. W utworze „Plane Weck at Los Gatos (Deportees)” [„Wrak samolotu w Los Gatos (Deportowani)"] Guthrie wyraził swój gniew wobec uprzedzeń, jakich doświadczali ci ludzie:

„Samolot stanął w ogniu
nad kanionem Los Gatos,
Jak pionur kulisty
wstrząsnął wzgórzami,
Kim są ci przyjaciele
rozsypani jak suche liście?
Radio mówi, że to tylko deportowani.”

Choroba Woody'ego, choć jeszcze nie zdiagnozowana, zrodziła wiele napięć w jego życiu osobistym i zawodowym. Pozostawił rodzinę i wraz z przyjacielem Jackiem Ramblin Eliotem wyruszył do Kalifornii. Poznał tam Anneke van Kirk, z którą się ożenił i miał córkę – Lorine Lynn.

Zdrowie Guthrie'ego stale się pogarszało. Wrócił do Nowego Jorku, gdzie lekarze postawili ostateczną diagnozę: cierpiał na płaswicę Huntingtona – tę samą wyniszczającą chorobę, która 30 lat wcześniej doprowadziła do umieszczenia w zakładzie, a potem do śmierci jego matkę. W 1954 roku Woody zgłosił się do szpitala w New Jersey – jednego z kilku, w jakich przebywał od czasu do czasu do końca swego życia. Zmarł w Creedmoor State Hospital w Queens w Nowym Jorku, 13 października 1967 roku.

Woody pozostawił po sobie bogatą spuściznę, stanowiącą część kulturowego dorobku Stanów Zjednoczonych Ameryki. Podobnie jak legendarny bluesman Joe Hill, Guthrie rozumiał doskonale, że „broszury nie czyta się więcej niż raz, ale piosenki nie czyta się na pamięć i stale powtarza”. Utworem powszechnie uważanym za testament Woody'ego Guthrie jest „This Land is Your Land” („Ten kraj jest twoim krajem”), który stał się nieoficjalnym hymnem Stanów Zjednoczonych.

**Tłum. z miesięcznika „Searchlight”
KATARZYNA GLISZCZYŃSKA**

PRZYPISY

¹ Rock and Roll Hall of Fame to muzeum rock and rolla i rocka oraz *hall of fame* honorująca artystów rockowych i inne osoby, które wniosły zasadniczy wkład w rozwój tych gatunków muzyki. Rock and Roll Hall of Fame mieści się w Cleveland w stanie Ohio w USA.

² Było to powszechnie stosowane określenie dyskryminacji w szkolnictwie, pomocy społecznej, komunikacji itd. wobec czarnoskórych Amerykanów na południu USA, dążącym do utrzymania segregacji rasowej. Wówczas imię Jim było używane jako pogardliwe określenie osoby o czarnym kolorze skóry, od stereotypowej postaci Murzyna przedstawianej około 1828 roku przez amerykańskiego piosenkarza i aktora komediowego, Tomasza D. Rice'a (1808-60). Słowo „crow” oznacza „kruka”.

Woody Guthrie i jego sławna gitara z napisem „Ta maszyna zabija faszystów”